

ETCETERA Je kan toch ook samenspelen zonder een soort ‘vierde wand’ te installeren?

VANDERVOST Natuurlijk is het uiteindelijk samenspelen. Je doet het samen. Maar wat ik negatief samenspelen vind, is dat twee acteurs samen één spel spelen. Samenspelen zoals ik het wil zien, is het samenvoegen van twee spelen. Dus je moet altijd alleen zijn. Ik speel met jou, en ik reageer op wat jij doet. Ik houd er niet van dat acteurs samen één spel spelen. Dat wordt heel privé, en dan vind ik het gênant. Maar ik kan mij inbeelden dat sommige mensen, zowel acteurs als publiek, dat net de topmomenten vinden. Het publiek houdt van dat soort momenten. Daar ben ik zeker van. Want bij het samenspelen waar ik van houd, heb je als publiek ook je eigen verantwoordelijkheid: je moet dan zelf invullen en je intelligentie gebruiken om dat emotioneel te maken.

ETCETERA Hou zou jij vrijheid in spelen dan definiëren?

VANDERVOST Spelen is de spelregels toepassen. Als je aan een voetballer vraagt wat spelen is, dan zegt die: ‘We zijn met elf en er is een bal, en wij moeten de bal in die goal krijgen.’ En dan ga jij zeggen: ‘Ja maar dat zijn de spelregels, maar wat is spelen?’ Wel, ik vrees dat spelen alleen maar het toepassen van de spelregels is. En daar dan je vrijheid in zoeken. Omgaan met de beperking. Je vrij voelen in de beperking, dat is spelen. Vaak ontkennen we die beperking te veel op voorhand. Je vindt de vrijheid pas als je de beperkingen ontzettend goed kent. Spelen is dus alleen maar het toepassen van de regels, of ertegen zondigen en daarom bestraft kunnen worden.

Natuurlijkheid en vrijheid bereik ik in de manier waarop ik met de spelregels omga. Want op een gegeven moment zie je die spelregels niet meer, zijn ze natuurlijk geworden. Een spelregel op zich is geen natuurlijkheid. Dat is een puur cultureel gegeven, een afspraak. Bijvoorbeeld: ‘Je moet binnen dat vlak blijven.’ Voor *Emilia Galotti* ben ik zelfs plannen (eerste, tweede, derde plan, nvdr) beginnen tekenen; er mochten nooit twee acteurs in hetzelfde plan staan. En dan was het zoeken naar de psychologie van het feit dat je altijd schuin voor of schuin achter iemand anders staat. Als ik een tekst zeg, en jij staat schuin voor mij, dan is dat tekstje helemaal anders – ook al zeg ik het op een identieke manier – dan wanneer jij schuin achter mij staat. Want als je schuin achter mij staat, lever je sowieso als luisteraar commentaar: doordat ik voor sta en jij achter, heb jij een andere verhouding met het publiek. En als jij voor staat en ik achter, is dat iets totaal anders. Dat is óók psychologie, natuurlijk. Niet omdat ik als acteur iets anders denk, of omdat ik van ergens anders kom en ergens anders naartoe ga. Want tot daar beperkt zich vaak onze behandeling van psychologie, als acteur: ‘Wie ben ik, waar kom ik vandaan, en waar ga ik naartoe’. Voor mij is dat het minst belangrijke. Omdat het verhaal dat zelf al vertelt. Ik hoef daar als acteur niet veel meer aan toe te voegen. Als je als acteur begint te denken: ‘Ik handel nu uit wraak’, of ‘Ik wil hem liggen hebben’, of vanuit god weet wat voor psychologische achtergrond, dan is de magie weg. Vreemd genoeg.

ETCETERA Bij sommige acteurs berust het spel louter op intuïtieve beslissingen, die nauwelijks gelinkt zijn aan de inhoud. En toch kan dat geniaal spel zijn.

VANDERVOST Impulsiviteit die losstaat van wat je moet doen, van je kadertje, is nooit goed. Je kan binnen je kadertje impulsief zijn, je kan Kuifje bijvoorbeeld nog eens laten knipogen, maar je kan je kadertje niet verdraaien, waardoor Bobbie ineens wel in beeld komt, want Kuifje is in het kadertje van je mede-acteur misschien net naar Bobbie op zoek. Impulsiviteit moet altijd gekadreed blijven. Impulsiviteit is, met intelligentie in het nu een kadertje eventueel fatsoeneren, of een streepje dikker zetten. Maar je kan je kadertje niet zomaar veranderen. Want dan denk ik als medespeler: ‘Doe het dan alleen’. Ik kan dat niet verdragen. Bepaalde acteurs hebben dat blijkbaar nodig om te kunnen spelen. Ik vind zo iets niet geniaal. Dat is virtuositeit in plaats van genialiteit. En ik hou niet van Paganini. Vaak is impulsiviteit bij acteurs tonen wat men kan. En dat staat naast het verhaal. Ik vind dat volslagen oninteressant. Maar ik zie het wel steeds vaker gebeuren.

Intuïtie en impulsiviteit worden vaak met elkaar verward. Intuïtie is geniaal. In de zin van ‘creatief, scheppend’. Impulsiviteit is vulgair. Intuïtie is een vermoeden, dat is dus nog altijd gewild. Impulsiviteit is reflex. Ik heb natuurlijk niets tegen intuïtie. Ik ben zelf trouwens alleen maar intuïtief. Omdat de waarheid niet bestaat. Waarom ga ik uitgerekend daar staan? Omdat ik het gevoel heb dat dat zo moet. Dat kan ik dan achteraf rationeel onderzoeken en benoemen, waardoor we het bespreekbaar kunnen maken.

ETCETERA En die intuïtie krijg je vanuit een vorm van rationaliteit?

VANDERVOST Absoluut. Ervaring is een rationele ordening van wat je hebt meegemaakt. Door ervaring, die rationeel wordt opgebouwd en opgeslagen, ben je veel meer ontvankelijk voor intuïties. Je denkt toch niet dat Da Vinci op de duur nog met zijn meetlat 1,6 aan het afmeten was? En ik kan mij heel goed inbeelden dat Mairret op het einde van zijn carrière zegt: ‘Die is het geweest. Waarom? Dat weet ik nog niet. Dat ga ik nu rationeel bewijzen.’ Maar dat is iets anders dan impulsiviteit.

Intuïtie is talent, het is een aangeboren iets. En ik vind het een plicht om, als je talent hebt gekregen, van dat talent een verworvenheid te maken, in plaats van een aangeborenheid. Daar je vak van maken, daar je brood mee verdienen, dat talent toepassen, het zelf kennen, en soms ook niet toepassen, misschien zelfs meer niet dan wel toepassen. Als je een getalenteerd wielrenner bent, moet je op het juiste moment aanvallen. En je moet heel lang in het peloton durven blijven zitten. Soms denk ik, in wielrennerstermen, dat, als je de beste bent, je maar moet rijden en blijven rijden, tot uiteindelijk niemand meer kan volgen. Maar dat blijkt gelukkig niet waar te zijn. Roger De Vlaeminck zei in de jaren '60 over Herman Van Springel, die bijna de ronde van Frankrijk had gewonnen: ‘Indien iedereen in het peloton geblinddoekt zou rijden, dan won Herman Van Springel elke koers.’ Van Springel kon

De emotionaliteit komt uiteindelijk tot stand door de opsomming van alle kadertjes. Als je de emotionaliteit totaal maakt binnen één kadertje, krijg je vreemd genoeg vaak sentimentaliteit. Dan neem je het over van het geheel. En dan gaat het over jou, niet meer over het verhaal.